

Ärende: VN/8329/2023

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om främjande av integration och till lagar som har samband med den

Lausunnonantajan lausunto

Ersättningar enligt integrationslagen (61-62 §)

Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen heikentää kuntien halukkuutta ja valmiuksia vastaanottaa pakolaisia ja sopia kuntapaikoista. Erityisesti kiintiöpakolaisille tarkoitettujen kuntapaikkojen sopiminen on Satakunnassa ollut perinteisesti haastavaa. Korvausajan lyhentäminen vähentää ja lyhentää kunnan kotoutumispalvelujen saatavuutta ja tarjontaa, jolloin se vaikuttaa heikentävästi myös haastavassa asemassa olevien henkilöiden kotoutumiseen. Kotoutumisen heikkeneminen tai viivästyminen puolestaan kasvattaa syrjäytymisriskiä ja heikentää omatoimisuuden ja osallisuuden vahvistumista. Kunnalle maksettavan laskennallisen korvauksen määrää pienennettiin 1.1.2023 alkaen jakamalla osa siitä hyvinvointialueelle. Samalla monesta kunnasta siirtyi lähes kokonaan kotoutumisen asioihin perehtynyt henkilöstö hyvinvointialueelle. Tämä muutos jo osaltaan heikensi kuntien resursseja huolehtia kotoutumiseen liittyvistä lakivelvoitteista. Edellä esitetty lisätynä siihen, että kotoutumisaikaa tullaan 1.1.2025 lyhentämään kolmesta vuodesta kahteen vuoteen johtaa väistämättä siihen, että osa maahanmuuttajista jää vaille tarvitsemiaan palveluja ja joutuvat selviytymään riittämättömällä kielitaidolla palveluissa, joista jopa suomalaistenkin on vaikea selviytyä (esim. KELA). Tämä lisää pitkällä aikavälillä sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannuksia tavoilla, joita on jo paljon vaikeampaa ja pitkäkestoisempaa saada korjatuiksi. Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen heikentää sekä kuntien että hyvinvointialueiden mahdollisuutta tukea maahanmuuttajien kotoutumista, joten Satakunnan ELY-keskus ei puolla korvausajan lyhentämistä.

Avgift för tolkningskostnader för oanvänt besök (32 a §)

Pykälän 32a mukaan kyse on maahanmuuttajasta, jonka oikeusturvaan kuuluu saada asiointinsa onnistumiseksi palvelua tulkattuna omalle kielelle tai hänen riittävästi ymmärtämällään kielellä. On huomioitava, että tulkkauksessa kyse on myös viranomaisen oikeusturvasta. Kyseessä voi olla asiakas, joka kykenee taustakulttuurinsa, koulutuksensa, työkokemuksensa ja mahdollisesti kielitaitonsa perusteella hoitamaan viranomaisen kanssa toimimisen säännökset ja omaksumaan toimintatavat myös uudessa kulttuurissa. On myös asiakkaita, jotka vähäisen tai olemattoman koulutuksen, oman kulttuurin mukaisen aikakäsityksen, traumojen ja/tai sairauksien takia eivät kykene kotoutumisensa alkuvaiheessa nopeasti ymmärtämään ja omaksumaan uuden

toimintakulttuurin sääntöjä eivätkä osaa yhdistellä tai hallita mm. viranomaisasiointien ajanvarausten päällekkäisyyksiä tai sitä, mikä ajanvaraus menee toisen edelle ja miten minkäkin ajanvarauksen kohdalla tulisi toimia. Tässä tilanteessa asiakas tekee valinnan sen mukaan, mikä hänelle itselleen on tärkeintä. Onko se silloin esim. ajanvaraus lapsen asiassa lääkärille vai oma ajanvaraus TE-toimiston asiantuntijalle.

Suomessa voi melko pitkälle toimia myös esim. englannin kielellä. Viranomaiset ovat pyrkineet palkkaamaan työntekijöitä, joilla mahdollisesti olisi sellaista kielitaitoa, jota voisi hyödyntää asiakastyössä. Maahanmuuttaja-asiakas voisi kyetä asioimaan jollain muulla kuin äidinkielellään, mutta jos hänelle osoitettu viranomainen ei siihen kykene, tarvitaan tulkkausta viranomaisen takia. Asiakas ei ainakaan ensimmäisellä kerralla voi valita hänen asiaansa hoitavaa viranomaista, jolla mahdollisesti olisi kielitaitoa hoitaa asiaa asiakkaan osaamalla kielellä. Lisäksi on epäoikeudenmukaista, että jotkut asiakkaat voivat saada palvelua omalla kielellään ilman tulkkauksen varaamista (esim. venäjäksi, englanniksi, arabiaksi, turkiksi, ukrainaksi).

Ajanvaraus pitää ilmoittaa asiakkaalle hänen riittävästi ymmärtämällään kielellä. Kuka määrittelee ja millä perusteella, mikä on riittävästi ymmärretty kieli, jos se ei ole oma äidinkieli. Entä onko oikeudenmukaista periä asiakasmaksu vain niiltä, jotka tarvitsevat tulkkia asioidessaan? Pitäisikö maksu periä kaikilta, jotka jättävät tulematta ajanvaraukselle, myös suomalaisilta? Myös muiden kuin tulkkia tarvitsevien ajanvarauksille on saatettu varata mukaan muita asiantuntijoita, joiden työaika menee hukkaan, jos asiakas ei tulekaan. Jokaisen asiakkaan ennalta peruuttamatta ja käyttämättä jätetty aikavarauksella lisäviranomaisen työtä ja kustannuksia. Ohjaaminen vastuunottoon toteutuu TE-palveluissa jo nyt niin, että ajanvaraukselle tulematta jättäminen aiheuttaa työnhaun päättymisen.

Tiedot aikavarauksen peruuttamisveloitteesta ja maksun perimisestä on ilmoitettava niin, että asiakas riittävästi ymmärtää niiden sisällön. Kuka määrittelee ja millä perusteella riittävän ymmärtämisen? Asiakkuuden alkuvaiheessa ja varsinkin ensimmäisen ajanvarauksen yhteydessä viranomainen ei vielä voi tietää asiakkaan tilanteesta (esim. traumatisoitumisen tai mielenterveyden sairauden vaikutus toimintakykyyn) riittävästi osatakseen arvioida esim. asiakkaan riittävää ymmärtämystä. Myös hyväksyttävän syyn määrittelemine on huomioitava. Asiakkaan on etukäteen tiedettävä, mikä Suomessa on hyväksyttävä syy, koska tämä voi olla kulttuurisidonnainen asia. Toisaalta esim. äkillistä sairautta ei kielitaidottomana ole välttämättä mitenkään mahdollista saada todennetuksi. Entä kuka määrittelee, milloin on kohtuutonta periä maksu? Miten varmistetaan oikeudenmukainen ja tasapuolinen kohtelu eri alueilla? Maksun perimisellä halutaan opettaa asiakkaalle omatoimisuutta ja vastuunkantoa. Pitäisikö vaihtoehtoisesti panostaa ohjaukseen ja neuvontaan ja sitä kautta totuttaa asiakas suomalaiseen viranomaiskulttuuriin. Maksun periminen lisää jo ennestään hyvin pienituloisen perheen tai henkilön menoja ja saattaa pahentaa asiakkaan kokemaa ahdistusta ja mielenterveyden ongelmia. Lisäksi valtion säästöt jäävät olemattomiksi, jos asiakas saa vastaavasti enemmän toimeentulotukea. Korvauksen periminen tulee pahimmin koskemaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevia kielitaidottomia, mahdollisesti luku- ja kirjoitustaidottomia ihmisiä, joilla on heikoimmat mahdollisuudet ymmärtää ja toimia viranomaisohjeiden mukaisesti.

Lähtökohtaisesti ajatus siitä, että asiakkaalta voidaan periä maksu peruuttamatta jääneestä ajanvarauksesta, on kannatettava. Maksun periminen voidaan kuitenkin ottaa käyttöön vasta, kun viranomainen voi varmuudella todeta, että asiakas on saanut esim. omakielisen yhteiskuntaorientaation kautta asianmukaista tietoa suomalaisesta viranomaiskulttuurista ja heidän kanssaan toimimisesta. On myös tärkeää miettiä vastauksia yllä esitettyihin kysymyksiin. Muussa

tapauksessa asiakkaan riittävä ymmärrys ja tiedonsaanti jää vaillinaiseksi eikä oikeudenmukaisuus toteudu.

Stöd till ensamkommande minderåriga (34, 69 §)

Ilman huoltajaa alaikäisenä kotimaansa jättämään joutunut nuori tarvitsee huomattavasti keskimääräistä enemmän tukea ja ohjausta polullaan kohti aikuisuutta. Vieras kulttuuri ja kieliympäristö ilman omien vanhempien suoma suojaa ja tukea on jokaiselle nuorelle ja lapselle hyvin traumaattinen kokemus, jota kukaan ei varmastikaan vapaaehtoisesti halua kokea. Suomalainen yhteiskunta on hyvin vaativa myös suomalaiselle nuorelle. Nuorten pahoinvoinnista voimme lähes joka päivä lukea uutisista. Monet maahanmuuttajanuoret pärjäävät hyvin ja löytävät polkunsu opintoihin ja työelämään. Tuen tarve ja sen määrä on kuitenkin hyvin yksilöllistä. Arjessa selviytymisen taidot voivat olla hyvin erilaisia kuin omassa kotimaassa. Myös fyysisestä ja psyykkisestä terveydestä huolehtiminen vaatii paljon osaamista ja itsenäistä toimimista. Nuorelle tarjottava aikuistumisen tuki tarjoaa juuri tätä selviytymisen tukea. Myös pitkäaikainen aikuisen ihmisen kontakti tukee merkittävästi nuoren aikuistumista.

Jos nuoren tarvitsema tuki päättyy liian varhaisessa vaiheessa, voi hyvällä tolalla ollut kotoutuminen taantua ja hän on vaarassa syrjäytyä. Nuoren tarvitseman tuen pituuden tulisi perustua yksilölliseen tarpeeseen eikä ikävuosiin. Tuen tarpeen arvioinnissa voidaan luottaa hyvinvointialueella toimiviin sosiaalityön ammattilaisiin ja moniammatilliseen yhteistyöhön niin, että sitä myönnetään vain sitä tarvitseville. Kustannuksia syntyy enemmän siitä, jos nuoren aikuistuminen ja kotoutuminen jää vaillinaiseksi. Riittävä tuki voidaan varmistaa pitämällä yksin tulleen alaikäisen nuoren aikuistumisen tuen ikäraja 25 vuodessa ja korostamalla iän sijaan tuen myöntämisen yksilöllisiä perusteita.

Mottagande av flyktingar (44 §)

Pakolaisten vastaanottoon liittyvä kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyö on tärkeää. Yhtä tärkeää on mahdollisimman selkeä työnjako, jotta kuntapaikalle tulevien pakolaisten vastaanotto sujuu tarkoituksenmukaisella tavalla. Esitys, jonka mukaan kunta vastaa kuntapaikalle ohjattavan vastaanottamiseen liittyvistä tehtävistä siltä osin, kuin ne eivät ole sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä on asianmukainen ja kannatettava. On kuitenkin huolehdittava sekä kuntien että hyvinvointialueiden riittävästä mahdollisuuksista resurssoida niille annettujen tehtävien hoitaminen. Laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen ei tue tämän toteutumista.

Övriga kommentarer

Kokonaisuudessaan esitetyt muutokset heikentävät kuntien mahdollisuutta edistää kotoutumista ja kasvattavat sekä viranomaistoiminnan kustannuksia että sosiaali- ja terveysalan kustannuksia. Lisäksi muutosten vaikutukset kohdistuvat haasteellisessa asemassa oleviin ihmisiin. Heikennysten sijaan lisäämällä kuntien mahdollisuuksia panostaa kotoutumisen tukemiseen voidaan kestäväällä tavalla sekä nopeuttaa kotoutumista että vähentää kustannuksia pitkällä aikavälillä.

Juhala Päivi
Satakunnan ELY